

Валерій В. Гаркавий
**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ**

У статті досліджено сучасний стан та визначено перспективи розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні. Проаналізовано виробництво валової продукції сільськогосподарства країни за галузями та категоріями господарств. Зроблено висновки щодо спрямованості подальшого розвитку галузі.

Ключові слова: валова продукція; спрямованість розвитку; потенціал сільськогосподарського виробництва.

Рис. 1. Табл. 1. Літ. 11.

Валерій В. Гаркавий
**ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО
ПРОИЗВОДСТВА В УКРАИНЕ**

В статье исследовано современное состояние и определены перспективы развития сельскохозяйственного производства в Украине. Проанализированы производство валовой продукции сельского хозяйства страны по отраслям и категориям хозяйств. Сделаны выводы относительно направленности дальнейшего развития отрасли.

Ключевые слова: валовая продукція; направленность развития; потенциал сельскохозяйственного производства.

Valerii V. Garkavyi¹
**DEVELOPMENT PROSPECTS OF AGRICULTURAL
PRODUCTION IN UKRAINE**

The article studies the current state of agricultural production in Ukraine and determines its development prospects. The gross agricultural output is analyzed by branches and by categories of households. Conclusions regarding the course of further development of agriculture are carried out.

Keywords: gross output; course of development; agricultural production capacity.

Постановка проблеми. Аграрний сектор завжди був і є важливою складовою економіки України, від функціонального стану якого в прямій залежності знаходяться продовольча безпека та незалежність держави, розвиток внутрішнього і зовнішнього ринків, а отже і рівень життя населення. Базовою складовою аграрного сектору України є сільське господарство. Крім стабільного забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством, сільське господарство України спроможне на вагомий внесок у розв'язання світової проблеми голоду. Його потенціал виробництва значно перевищує потреби внутрішнього ринку. Але для того, щоб підвищити ефективність сільськогосподарства, а отже і зробити внесок до загального зростання економіки та збільшення добробуту, слід розробити та впровадити цілу низку заходів [7; 8; 10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням визначення перспектив розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні традиційно приділяють увагу чимало авторів. Так, наприклад у працях В. Амбросова [1], І. Белко [2], Я. Жаліла [8] та Ю. Лупенка [10] акцент зроблено стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах. А О. Кухар [5] і

¹ Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University, Ukraine.

М. Шевченко [11] основну увагу приділяють нарощуванню обсягів виробництва продукції рослинництва та тваринництва, відповідно.

Метою дослідження є проведення аналізу результатів роботи сільськогосподарських виробників України та визначення перспектив розвитку галузі у майбутньому.

Основні результати дослідження. Результати функціонування економіки країни або певної її галузі прийнято оцінювати двома способами: економічним зростанням і ефективністю суспільного виробництва. Економічне зростання – це розвиток протягом певного періоду часу, який вимірюється або абсолютним приростом обсягів валового внутрішнього продукту (ВВП) і валового національного доходу, або темпами зростання цих показників у розрахунку на душу населення [4].

Стосовно оцінки результатів роботи сільськогосподарського виробництва нашої країни, на мій погляд, доцільно буде визначити динаміку виробництва його валової продукції (табл. 1). Валова продукція сільського господарства включає продукти рослинного і тваринного походження. Продукція оцінена у постійних цінах, розрахованих як середньозважені ціни товарної та нетоварної частини продукції сільського господарства. Товарна частина продукції оцінена за фактичними цінами реалізації, а нетоварна частина продукції – за собівартістю. За постійні ціни прийнято середні ціни 2010 р. [3].

Таблиця 1. **Виробництво валової продукції сільського господарства в Україні [3]**

Роки	Всього, млн грн	У тому числі		Питома вага, %	
		рослинництво	тваринництво	рослинництво	тваринництво
1990	282774,2	145502,0	137272,2	51,5	48,5
2010	194886,5	124554,1	70332,4	63,9	36,1
2011	233696,3	162436,4	71259,9	69,5	30,5
2012	223254,8	149233,4	74021,4	66,8	33,2
2013	252859,0	175895,2	76963,8	69,6	30,4
2014*	252924,4	177443,5	75480,9	70,2	29,8
2014 р. у % (+/-) до 2010 р.	129,8	142,5	107,3	+6,3	-6,3
2014 р. у % (+/-) до 1990 р.	89,4	122,0	55,0	+18,7	-18,7

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя.

Аналіз даних табл. 1 свідчить про поступове зростання вартості валової продукції сільського господарства, виробленої в Україні. У порівнянні з 2010 р. загальна вартість ВП галузі зростає на 29,8%, хоча якщо порівнювати досягнутий у 2014 р. рівень з результатами 1990 р. (останній рік перебування України в Радянському Союзі), то можна помітити падіння даного показника на 10,6%. Але за всі роки незалежності нашої держави результати 2014 р. є найвищими.

Водночас слід відзначити, що починаючи з 2011 р. вартість валової продукції рослинницьких галузей сільського господарства України перевищує рівень даного показника 1990 року. Максимальне падіння вартості валової продукції тваринницьких галузей відзначалось у 2000 р. – 58183,3 млн грн

(проти 137272,2 млн грн у 1990 р.), після чого відзначається поступове зростання рівня даного показника. Можна помітити, що останні 5 років у загальній вартості валової продукції сільського господарства України питома вага продукції рослинницьких галузей зростала і склала у 2014 р. 70,2%, що на 6,3 в.п. більше, ніж у 2010 р., та на 18,7 в.п. більше за 1990 р. Взагалі, за період 1990–2014 рр. питома вага продукції тваринництва перевищувала питому вагу продукції рослинництва в загальній вартості валової продукції сільського господарства України лише у 1991 р., – 50,6% проти 49,4%. Прогнозувати подальшу тенденцію зміни питомої ваги продукції рослинницьких і тваринницьких галузей досить складно, але оскільки ряд дослідників [5] відзначають значний потенціал зростання обсягів виробництва в Україні саме продукції тваринництва, можна очікувати, що баланс між рослинницькими і тваринницькими галузями (за цим критерієм) поступово відновиться.

У зв'язку з різким зростанням цін на продукти харчування в нашій країні, у т.ч. на продукти тваринного походження, можна передбачити падіння попиту на яловичину, свинину та індицину, тобто види м'яса з вищою собівартістю виробництва, а отже і з вищою ціною реалізації. Це може негативно вплинути на розвиток цих галузей сільського господарства України уже в найближчий період.

На думку І. Белко [2], розвиток сільськогосподарських підприємств слід розглядати як основу прогресивної динаміки національної економіки будь-якої країни. Автор зазначає, що в умовах кризових змін в економіці на перший план виходять саме виробники продукції, оскільки саме реальний сектор економіки найпомітніше впливає на її розвиток.

В Україні спостерігається коливання частки основних категорій господарств у виробництві валової продукції сільського господарства – найбільша питома вага сільськогосподарських підприємств була відзначена у 1990 р. (70,4%), а найменша, – 33,7% у 2003 р. [3]. Слід відзначити, що починаючи з 2003 р. спостерігається помітне зростання частки сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції сільського господарства України (рис. 1).

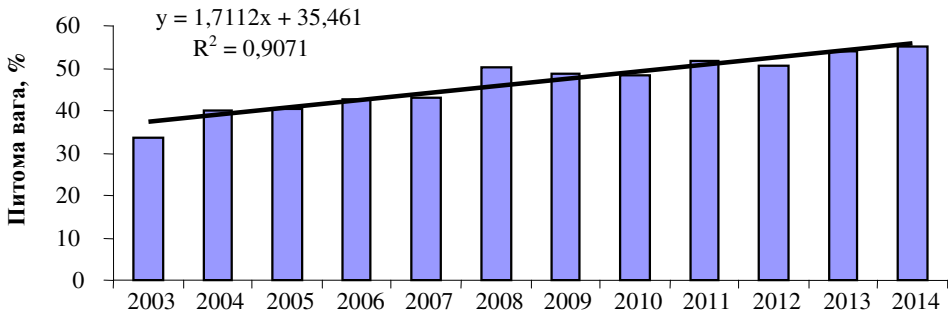

Рис. 1. Частка сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції сільського господарства України [3]

Прямолінійний тренд свідчить про поступове зростання питомої ваги сільськогосподарських підприємств у виробництві валової продукції сільсько-

го господарства України починаючи з 2004 року. У середньому, за досліджуванний період зростання складало 1,7112% щороку. Рівень коефіцієнта апроксимації 90,71% ($R^2 = 0,9071$), тобто прямолінійний тренд достовірно відображає зміну рівня показника, що досліджувався.

В Україні є можливість для подальшого розвитку виробництва продукції рослинництва. Протягом останніх років посівна площа під зерновими коливалася від 14,5 млн га у 1990 р. до 13,6 млн га в 2000 р. та 16,2 млн га в 2013 р. [9]. Національною програмою «Зерно України» передбачалось стабілізувати площу під посів зернових культур в межах 15 млн га, що при урожайності 30–32 ц/га дасть змогу забезпечити валові збори зерна близько 50 млн т [6].

М. Шевченко вважає, що аграрії України цілком можуть намолочувати 75–80 млн т зерна. Він зазначає, що «з моменту, коли в 1991 р. в Україні було вперше одержано рекордний валовий збір зерна 50 млн т, землеробство набуло нове обличчя з елементами інновацій на окремих напрямках» [11].

В. Амбросов зазначає, що стабільне зростання урожайності основних сільськогосподарських культур в Україні відбувається за рахунок подальшої інтенсифікації виробництва продукції рослинництва, у першу чергу, зернових і олійних культур на основі її хіміко-техногенної спрямованості [1]. Автор попереджає, що даний напрямок інтенсифікації, у т.ч. у зв'язку з високим рівнем цін на промислові ресурси, може не дати гарантованого приросту доходів сільськогосподарським товаровиробникам.

Висновки. У зв'язку з різким зростанням цін на продукти харчування в нашій країні, у т.ч. на продукти тваринного походження, можна передбачати падіння попиту на яловичину, свинину та індичатину, тобто види м'яса з вищою собівартістю виробництва, а отже і з вищою ціною реалізації. Це може негативно вплинути на розвиток цих галузей сільського господарства України уже в найближчий період.

Водночас в Україні є можливість для подальшого розвитку виробництва продукції рослинництва. Проблема вимагає комплексного вирішення через:

- 1) своєчасне внесення мінеральних і органічних добрив;
- 2) оптимізацію системи машин;
- 3) ефективний захист рослин;
- 4) використання сучасних сортів і гібридів;
- 5) оптимізацію структури посівів.

Виходом із ситуації автор вважає використання сучасних технологій виробництва рослинницької продукції, наприклад, Strip-Till². Це дозволить середнім і великим аграрним підприємствам України оптимізувати витрати ресурсів і досягти зростання урожайності просапних культур. Мова йде, у першу чергу, про такі стратегічно важливі культури, як соняшник, кукурудза, зернові і цукрові буряки.

1. Амбросов В.Я. Ринок і стратегія розвитку сільськогосподарських підприємств // Економіка АПК.– 2013.– №10. – С. 72–79.

² Strip-Till – альтернативна технологія обробки ґрунтів, за якої оброблюється лише вузька смужка посіву, а дві третини поля лишаються необробленими, що дозволяє суттєво скоротити витрати.

2. Белко І.А. Стратегія розвитку аграрних підприємств в умовах невизначеності ринкового середовища // Науковий вісник Херсонського державного університету.— 2014.— №9. — С. 73–77.
3. Валова продукція сільського господарства України (у постійних цінах 2010 р.) за 2014 р. // www.ukrstat.gov.ua.
4. Гаркавий В.В. Оцінка ефективності роботи рослинницьких галузей сільського господарства України // Науковий вісник Херсонського державного університету.— 2014.— №9. — С. 86–89.
5. Кухар О.Г. Сучасні тенденції розвитку тваринництва в Україні // Ефективна економіка.— 2013.— №8 // www.economy.nayka.com.ua.
6. Національна програма «Зерно України» // www.ukrproject.gov.ua.
7. Перетворення сільського господарства України на рушійну силу економічного зростання // www.eba.com.ua.
8. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України: Аналіт. доповідь / За заг. ред. Я.А. Жаліла. — К.: НІСД, 2011. — 104 с.
9. Рослинництво (1990–2013 рр.): Стат. інформація // www.ukrstat.gov.ua.
10. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / За ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. — К.: ННЦ ІАЕ, 2012. — 182 с.
11. Шевченко М.С. Як взяти вагу 80 мільйонів тонн? // Агроном.— 2013.— №4. — С. 202–205.

Стаття надійшла до редакції 6.04.2015.